

Ekspertu ideju foruma kopsavilkums

Ir pagājuši 10 gadi, kopš uzsākts darbs pie dabaszinātņu un matemātikas satura izmaiņām. Šobrīd pēc OECD PISA datiem ir redzami uzlabojumi – vidējie skolēnu rezultāti aug, vājie rezultāti skaitliski samazinās, bet joprojām nav labo rezultātu! Tuvākajā nākotnē plānotas jaunas mācību satura izmaiņas – ieviest kompetenču pieeju mācīšanās procesā. Tomēr LU Dabaszinātņu un matemātikas izglītības centra (DZM IC) Valsts pētījumu programmas ietvaros iegūtie dati liecina, ka daudzviet kvalitatīvi netiek īstenotas tās pārmaiņas, kas bija jau iepriekšējo dabaszinātņu un matemātikas mācīšanas reformu fokusā.

Ekspertu līderu forumā norisinājās diskusijas par šādām tēmām:

1. Kas ir būtiskie aspekti, domājot par kompetenču pieejas ieviešanu mācību saturā? Kādi varētu būt šķēršļi un risinājumi to pārvarēšanai? Kādi ir būtiskie jautājumi attiecībā uz kompetenču pieeju?
2. Kā veicināt efektīvu skolotāju mācīšanos un profesionālo pilnveidi, izmantojot iepriekšējo pieredzi un pētījumu datus? Kas šajā procesā jāiesaista, lai tas būtu pilnvērtīgs? Kas ir galvenie šķēršļi skolotāju pilnveidei, kā tos pārvarēt?

Zemāk apkopoti diskusijās izskanējušie viedokļi un galvenie izrietošie jautājumi.

1. Kompetenču pieejas ieviešana mācību saturā

Viedokļi:

- Paplašinot saturu (liekot klāt kompetences), ir jāņem nost liekais mācību saturs, pārveidojot arī CE saturu, lai CE nav bieds un mācību saturs nav pārblīvets.
- Kompetencēs būtu jāietver pašizpratnes, pašizziņas aspekts: „Kas es esmu? Kas mani dara laimīgu?”
- Izglītības saturam jābūt piemērotam, lai izglītotu indivīdu nākotnei, nevis tagadnei, jo šis cilvēks darba tirgū ieies pēc 10-15 gadiem.
- Bērna rakstura attīstībai ir ļoti būtiska nozīme, to nevar atdalīt no izglītošanas procesa, tam jābūt ietvertam mācību procesā.
- Skolotāji ir proaktīvi jāiesaista kompetenču satura izstrādē, lai panāktu lielāku iesaisti, izpratni, iedziļināšanos. (*Ernests Jenavs: „ASV, piemēram, ir vesels jauns departaments, kas risina lielās problēmas. Arī mēs „Edurio” katrā solī mēģinām iesaistīt pēc iespējas visus, vācam viedokļus par katru soli, aprobējam utml.”*)
- Skolotāju būtiski jaunā satura izstrādē uztvert kā sadarbības partneri, ne tikai nodot gala ziņu. (*Gunta Lāce: „Skolotājs reāli ir jāuztver kā sadarbības partneris, nevis kā cilvēks, kam mēs iestāstīsim, nodosim, kas un kā jādara. Viņam ir jājūt, kur viņš pats ir tajā procesā. Man nav atbildes, kādā veidā, bet arī viņiem ir jāsaprot, ka viņi ir šī procesa daļa.”*)

- Būtiski jaunajai kompetenču pieejai pieiet no viedokļa – neviens vēl nezina, kā to pareizi īstenot/ieviest, tāpēc meklējam kopā ar skolotājiem, kas uzsāk to realizēt.
- Jāizmanto skolas un skolotāji, kas ir gatavi rīkoties un darīt. Skolām, kas ir gatavas iesaistīties un darīt, būtiski dot iespēju piedalīties kompetenču satura izstrādē, aprobācijā. (*Gunta Lāce: „Piemēram, Valmierā matemātikas skolotāji bez formāla papīra rezultātā divus gadus divreiz mēnesī nāca kopā, mācījās. Tā aptuveni 40% brīvprātīgi iesaistīto skolotāju bija gatavi darīt, bet pietrūka ekspertu no ārpusēs. Spēja paši saorganizēties, tikt utml. Man likās, ka ir vajadzīgs vēl kāds cilvēks no ārpusēs, kas var objektīvi parādīt, kur mēs īsti esam. Skolotāji arī paši bez samaksas, bez ārēja motivatora ir gatavi darīt lietas.”*)
- Jau tagad būtiski skolā veicināt skolotāju sadarbību, jo tā būs pamats kompetenču pieejā.
- Būtiski formulēt skaidru ziņu skolām un skolotājiem, kāpēc tieši šobrīd ir nepieciešamas satura reformas, ko tās dos, kāds būs ieguvums skolēniem no jaunās pieejas.

Izrietošie jautājumi pārdomām:

- Kas ir izglītības pamats? Vai vedam sabiedrību uz attīstību vai padarām sev līdzīgus? Vai esam gatavi sabiedrības protestam pret jauno mācību saturu/formu, ja to nesapratīs daļa sabiedrības?
- Vai kompetenču apraksts izriet tikai no darba devēju pieprasījuma? Vai tas ietver arī sabiedrības pieprasījumu? Vai darba devēju prasība sakrīt ar sabiedrības pieprasījumu?
- Kāpēc kompetenču satura apraksts vērts uz līderu attīstību, kas ir tikai daļa no sabiedrības? Ieteicams pārdomāt, kurām kompetencēm likt uzsvāru, lai tiktu aptvertas visas sabiedrības grupas/cilvēku tipi (piemēram, spēja sadarboties komandā).

2. Efektīva skolotāju mācīšanās un profesionālā pilnveide:

Ir mainījies veids, kā notiek mācīšanās. Tas attiecīgi prasa citu skolotāja pieeju mācīšanai. Šobrīd pēc likuma pedagogam profesionālajai pilnveidei paredzētas 36 stundas reizi trīs gados. Vai ar to pietiek?

Šobrīd Valsts pētījumu programmas ietvaros iegūti dati par mācību procesu dabaszinātņu un matemātikas stundās. Tie uzrāda būtisku pretrunu starp to, ko domā skolotājs un ko novēro eksperts. Tāpat no skolotāju aptaujām secināms, ka skolotāji vāji apzinās savas konkrētās mācīšanās un profesionālās pilnveides vajadzības.

Viedokļi:

- Svarīgi iedot skolotājiem kopskatu par stāstu – kāpēc pārmaiņas, ko tās dos, kāpēc ir jāmainās pašam skolotājam šajā procesā?
- Jānonāk līdz tam, ka pats skolotājs vēlas mainīties un mainīt procesu – vispirms viens pats aiz slēgtām durvīm, savā klasē. To var veicināt ar labo piemēru popularizēšanu – labie piemēri ir, bet to ir par maz.
- Sarunas pēc stundu vērošanas ir tās, kas dod vislielāko rezultātu. Jādomā, kā panākt, ka skolotāji iet viens pie otra vērot stundas, jo, kamēr katrs darbojas par sevi, labo ideju apmaiņa nenotiek. (*Ilze Cīrule:*

„Būtu vajadzīgs mehānisms, kā viens skolotājs tiek pie otra vērot stundas. Kamēr es „vāros viens pats savā sulā”, tikmēr nekas jauns nenotiek. Mēs bijām projektā – sākumā it kā piespiedu kārtā, bet tas ir milzīgs ieguvums. Realitātē tas bija tik grūti – aiziet pie kolēģa, saskaņot laikus, lai vērotu stundas.”)

- Skolu komandu izglītošanu par jauno saturu, metodēm vajadzētu sākt ar mācību pārziņiem, tādējādi panākot, ka par mācību procesu atbildīgais cilvēks ir zinošs, spēj sekot līdzi izmaiņām un atbalstīt skolas komandu, īstenojot pārmaiņas.
- Galvenais šķērslis atgriezeniskās saiknes uztveršanai – bailes no tā, ka tā tiks izmantota vērtēšanai, kontrolei, ne izaugsmei.
- Svarīgi domāt par mācīšanos ne tikai no atgriezeniskās saiknes procesa beigās, bet gan jau pašā darba laikā, piemēram, stundas plānošanas laikā.
- Svarīgi pašai skolai redzēt kopainu – kas ir mūsu skolas stiprās un vājās puses? Balstoties uz to, darba devējs individuālās sarunās ar darbiniekiem var daudz precīzāk runāt par skolotāja tālāko attīstību. Tas ir ļoti labs instruments skolas vadībai.
- Atgriezeniskajai saiknei skolotājam/skolai būtiski, lai ievāktie dati tiek pielietoti, izmantoti attīstībai, citādi tai neredz jēgu.
- Skolas vadībai ir būtiska loma skolotāju profesionālajā pilnveidē, darba kvalitātē. Skolu vadība rīkojas savas izpratnes un spēju robežās, iespējams, viņiem trūkst kompetenču, atbalsta un resursu, lai organizētu kvalitatīvu skolotāju sadarbību, mācīšanos skolā.
- Ir nepieciešama laba skolotāju tālākizglītība ikdienā, kā arī skaidrs skolas mērķis un loma, uz kuru virzīties.
- Vecumnieku vidusskolā labi strādā mācīšanās grupas – tajās kopā mācās dažādu priekšmetu skolotāji. Rezultātā tas ļāvis skolas līmenī runāt par daudzām lietām vienādi, skolotāji vairāk vēro un analizē savas un kolēģu stundas.
- Būtiska ir skolas vadības, direktora iesaiste procesa nodrošināšanā.
- Prasme analizēt, reflektēt ir jāattīsta pakāpeniski – sākumā vajadzēs piemērus, paraugus, idejas, pēc kuriem vadīties, lai pamazām katrs skolotājs pats var veidot savu pieredzes bāzi.
- Visi skolotāji nav un nebūs vienādi. Daļa paši meklēs, eksperimentēs; daļa, iespējams, nevarēs tikt ārā no parauga. Jādefinē, ko no katra sagaidām.
- Nepieciešams pārdomāt pedagogu profesionālās pilnveides finansējuma decentralizāciju, lai katrs novads var apmācīt savus skolotājus pēc specifiskām vajadzībām.

Izrietošie jautājumi pārdomām:

- Būtiski skolotājus nevērtēt un neranžēt pēc olimpiāžu rezultātiem, jo tas rada nepareizu priekšstatu par mācību procesa mērķiem. Iespējams, var domāt par skolēnu sasniegumu dinamikas vērtējumu. Jautājums – kā to mērīt dažādās skolās, pašvaldībās?
- Kā mērīt ne tikai sekmes, sniegumu, bet arī apmierinātību?

- Kā panākt vidi, kur prasības skolotājiem un skolēniem ir līdzīgas – pašiniciatīva, vēlme darboties, nevis pretruna – skolotājus vada skolas vadība, bet no skolēniem sagaidām iniciatīvu?
- Kā novērst divas dažādas informācijas plūsmas, kas sasniedz skolotāju? Vienu, kas saka – esiet radoši, atvērti, mēģiniet jaunas lietas, otru – iegūstiet augstus rezultātus CE! (*Artis Svece: „Pastāv iespēja, ka skolotāju sasniedz divas informācijas plūsmas un atšķiras prasība – esiet atvērti, bet – uzvariet olimpiādēs. Skolotāji prakses rezultātā atrod izdzīvošanas stratēģiju – kur redz labāku rezultātu.”*)
- Kā skaidri un saprotami nodot ziņu skolotājiem, skolām, kāpēc plānotas jaunas reformas mācību saturā, kā tās tiks īstenotas?